

***Berichtgeving over de
Amerikaanse reis van
Abraham Kuyper***

**BRONNENPUBLICATIE
BEZORGD, INGELEID EN TOEGELICHT**

***Berichtgeving over de
Amerikaanse reis van
Abraham Kuyper***

**BRONNENPUBLICATIE
BEZORGD, INGELEID EN TOEGELICHT**

DOOR

C.A. ADMIRAAL

Uitgeverij Heijink - Hardenberg

Opgedragen aan de nagedachtenis van mevr. J.H. Knibbe-Kuyper (1901 – 1998), bijgenaamd 'Agnu', kleindochter van Abraham Kuyper en dochter van Dr. A. Kuyper Jr., predikant en Hendrika Kuyper – Van Oordt, schrijfster.

©2025. De bezorger van deze bronnenpublicatie.

Bezorging, inleiding en toelichting: C.A. Admiraal, Schoonebeek.

Tekstverwerking: Anneke Ravensbergen – Zwaan, Valkenberg (Z.H.).

Opmaak en Lay-out: Ida Veurink, Coevorden.

Omslag: Afbeelding van 'Het Witte Huis' te Washington, D.C. met close-ups van Abraham Kuyper en President William McKinley

Uitgeverij: Uitgeverij Heijink, Markt 23, 7772 AE Hardenberg

ISBN: 9789403769448

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

'The fanatic for Calvinism was a fanatic for liberty; for in the moral warfare for freedom, his creed was a part of his army, and his most faithful ally in the battle'

(G. Bancroft,
History of the United States from the discovery of the American Continent,
Vol. 1, Boston 1853, 454.)

1. Abraham Kuyper, getekend door H.J.Haverman anno 1897.

WOORD VOORAF

Een historicus op zoek naar bronnen zou men kunnen vergelijken met het werk van een puzzelaar. Soms vindt hij op een onverwacht moment weer een stukje van de ingewikkelde legpuzzel, maar meestal heeft hij pech en zit uren voor niets te turen.

Het reconstrueren van het bezoek van Abraham Kuyper aan Amerika heeft de samensteller somtijds als een legpuzzel ervaren: het ene moment teleurgesteld over de vrucht van zijn speurwerk en het andere moment verheugd over zijn vondsten. Het ambacht van de historicus kan verrassend, maar ook saai zijn.

In de zomer van 1976 – het jaar van de *Bicentennial* – vertrok hij naar Amerika om in archieven te Washington, Princeton en Grand Rapids gegevens te vinden over Kuypers verblijf in Amerika. Hoewel het aantal berichten over het bezoek niet bijster groot was, was hij desondanks niet ontevreden: het blijkt maar al te vaak dat kleine notities en onbeduidende namen de onderzoeker de sleutel geven voor het ontsluiten van belangrijke bronnen. Met dankbaarheid denkt hij terug aan de vele verhelderende gesprekken met belangstellende en gastvrije Amerikanen, met name in Princeton en Grand Rapids.

Toen hij door omstandigheden pas in de zomer van 1979 het onderzoek in ons land kon voortzetten, bleek het materiaal over het bezoek van Kuyper aan Amerika zo overvloedig, dat hij besloot de berichtgeving over deze reis als een aparte bron bij zijn doctoraalscriptie over de Amerikaanse reis van Abraham Kuyper te presenteren. En hij spreekt hierbij tevens de hoop uit dat het hem gegeven zal zijn dit drieluik te voltooien met het samenstellen van een bronnenpublicatie over de Amerikaanse briefwisseling van Dr. Kuyper.

Het stemt tot voldoening dat dit werk voltooid werd in de periode van herdenkingen en eeuwfeestactiviteiten van de Antirevolutionaire partij, de Unie 'School en Evangelie' en de Vrije Universiteit: geesteskinderen van Kuyper, waarmee zijn naam onlosmakelijk verbonden is.

Was bij het begin van zijn academische studie de belangstelling voor Kuyper gering, in 1980 lijkt hierin een kentering te komen. Hopelijk een herwaardering die tot een evenwichtiger en genuanceerder beeld zal leiden van deze veelzijdige figuur met zijn vele contacten in binnen- en buitenland.

Met de voltooiing van deze verzameling bronnen spreekt de samensteller zijn dank uit aan de vele medewerkers van de verschillende archieven en instellingen; met name noemt hij Prof. Dr. Gordon Spykman van Calvin College; Dr. G. Puchinger van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en mevr. J.H. Knibbe-Kuyper te Leiden, kleindochter van Abraham Kuyper, die haar grootvader nog zo goed gekend heeft.

Oegstgeest, mei 1980

C.A.A.

VOORBERICHT BIJ DE TWEDE HERZIENE DRUK

Na vier decennia heeft de bezorger van deze bronnenpublicatie zijn studie over de relatie Kuyper en Amerika weer ter hand genomen en is verheugd dat het nu mogelijk is deze bronnenpublicatie over de Amerikaanse reis van Abraham Kuyper opnieuw uit te geven. Een enigszins gewijzigde herdruk als onderdeel van een serie studies over de relatie Kuyper en Amerika.

Inmiddels zijn door digitale mogelijkheden een aantal bronnen niet meer fysiek te raadplegen. Het krantenarchief van de Koninklijke Bibliotheek staat nu op de website van *Delpher.nl*. Hetzelfde geldt ook voor het raadplegen van *De Standaard* en *De Heraut*. Het Kuyperarchief wordt momenteel beheerd door de Bibliotheek van de Vrije Universiteit en de nieuwe benaming van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800 – heden) aan de Vrije Universiteit luidt HDC/Centre for Religious History. Verder kan men ook op de website *Kuyperonline.nl* archieven raadplegen. Ook de websites *neocalvinism.org* en *kuyperresearch.org* bevatten interessant materiaal. Bij de samenstelling van deze bronnenpublicatie is er toch voor gekozen de oorspronkelijke vindplaatsen te vermelden, omdat niet zeker is dat alle bronnen momenteel digitaal beschikbaar zijn.

De belangstelling voor Kuyper als staatsman en theoloog is langzamerhand internationaal en zijn werken worden – dankzij vertalingen – wereldwijd bestudeerd. Zijn bekendste werk over het neocalvinisme – de zogenaamde ‘Stone Lectures’ – trekt nog steeds de aandacht en het is daarom zinvol met behulp van deze bronnenpublicatie de context te schetsen, waarin Kuyper’s beroemde lezingen over het calvinisme plaatsvonden. Misschien ligt de aantrekkingskracht van Kuyper’s visie voor de huidige tijd met zijn immense problemen wel in de opvatting, dat het neocalvinisme als levens- en wereldbeschouwing (*Worldview*) nog zo gek niet is!

Met eerbied en respect denkt ondergetekende aan de onvergetelijke gesprekken met mevr. J.H. Knibbe-Kuyper over haar grootvader. Aan haar nagedachtenis draagt hij deze bronnenpublicatie dan ook gaarne op.

Schoonebeek, februari 2025

C.A.A.

INHOUD

WOORD VOORAF - 7

VOORBERICHT BIJ DE TWEEDE HERZIENE DRUK - 9

INLEIDING - 17

I. AMSTERDAM – NEW YORK - 22

1. [Open] brief van Dr. A. Kuyper, 11 Augustus 1898.
2. Telegram aan H.M. Koningin Wilhelmina en het antwoord, 31 Augustus 1898.
3. Bericht over Dr. Kuyper's aankomst, September 1898.
4. [Artikel over] Dr. A. Kuyper, September 1898.

II. PRINCETON - 33

5. [Aankondiging 'Stone-lezingen,'] onbekende datum.
6. Lectures at the Seminary, 10 October 1898.
7. Stone Lecture, Calvinism in History, 11 October 1898.
8. Dr. Kuyper's Second Lecture, 12 October 1898.
9. Dr. Kuyper's Third Lecture, 15 October 1898.
10. Dr. Kuyper's Fourth Lecture, 20 October 1898.
11. Dr. Kuyper's Fifth Lecture, 21 October 1898.
12. Dr. Kuyper's Last Lecture, 22 October 1898.
13. Professor Kuyper ['Stone Lectures' completed], 10 November 1898.
14. [Reisprogramma na afloop van de 'Stone-lezingen,'] 28 oktober 1898.

III. GRAND RAPIDS – HOLLAND - 54

15. Storm of applause, 26 October 1898.
16. He was welcomed, 27 October 1898.
17. Words of advice, 29 October 1898.
18. He is a democrat, 27 October 1898.

19. This settles it, 29 October 1898.
20. Dr. Kuyper en onze politieke partijen, November 1898.
21. [Verslag van Kuyper's bezoek aan Grand Rapids en Holland door A. Keizer], 2 November 1898.
22. [Bericht over Kuyper's bezoek aan Holland], 26 October 1898.
23. Be americanized, was Dr. Kuyper's advice to Hollanders here, 28 October 1898.
24. Dr. Kuyper's visit to Michigan, 28 October 1898.
25. [Verslag van Kuyper's spreekbeurt in Lockerby Hall te Holland], 31 October 1898
26. Onze gast, 31 October 1898.
27. De gereformeerde wereld en levensbeschouwing door Rev. N.M. Steffens, D.D., onbekende datum.
28. [Mededelingen over Kuyper's bezoek aan Holland en over zijn verdere Reisprogramma], onbekende datum.

IV. PELLA EN ORANGE CITY - 100

29. Toespraak in Pella [Iowa, VS], 1 November 1898.

V. CHICAGO - 110

30. Guest of the Dutch, 5 November 1898.
31. Dr. Kuyper speaks in Dutch, 6 November 1898.
32. Dr. A. Kuyper te Chicago, Ill., onbekende datum.
33. Dr. Kuyper in the city, 7 November 1898.
34. [Mededeling van Kuyper aan 'De Standaard' dat hij zijn reis verlengd heeft], 10 November 1898.
35. Dr. Kuyper honored, 11 November 1898 (zie bericht no. 38).
36. Banquet of Holland Society, onbekende datum.
37. [Bericht over de verlenging van zijn reis en bekendmaking van zijn verdere reisprogramma], onbekende datum.
38. Dr. A. Kuyper te Chicago, onbekende datum.

VI. CLEVELAND - 123

39. A Dutch leader, 24 October 1898.

- 40. An eloquent Hollander, 16 November 1898.
- 41. A burden, such are colonies to Holland, says Dr. Kuyper, 15 November 1898.
- 42. Rare treat, afforded in the lecture of Dr. Abraham Kuyper, 16 November 1898.
- 43. Dr. Kuyper in Cleveland, O., onbekende datum.

VII. ROCHESTER - 138

- 44. Dr. A. Kuyper's lecture, onbekende datum.
- 45. Dr. Kuyper on the Philippines, onbekende datum.
- 46. Dr. Kuyper's talk on Holland, onbekende datum.
- 47. The Rochesterian, 19 November 1898.
- 48. A Holland editor, 19 November 1898.
- 49. A feast of reason, onbekende datum.
- 50. Christian civil government, Dr. Abraham Kuyper, of Holland, 30 November 1898.
- 51. [Berichtgeving over Kuypers reisplan en zijn activiteiten in Rochester], 2 December 1898.

VIII. PATERSON - 159

- 52. Dr. Kuyper in Paterson, onbekende datum [24 November 1898].
- 53. Dr. Abraham Kuyper, persoonlijke herinneringen, 13 November 1898 [door C.J.B.v.d.Duys].

IX. BALTIMORE – WASHINGTON - 167

- 54. Distinguished Hollander, onbekende datum.
- 55. A visitor from Holland, onbekende datum.
- 56. Dr. A. Kuyper here, onbekende datum.
- 57. Distinguished Dutchman, 29 November 1898.
- 58. Colonists from Holland, onbekende datum.
- 59. Holland's visitor, 28 November 1898.
- 60. Dr. Kuyper honored, onbekende datum.
- 61. An honored guest, 30 November 1898.
- 62. Rev. Dr. Kuyper's visit, onbekende datum.

63. Dutch immigrants, 30 November 1898.
64. Queen Wilhelmina's Spouse, 1 December 1898.
65. Sees danger ahead, Dr. A. Kuyper discusses the 'expansion' question - no need for colonies, onbekende datum.
66. Dr. Kuyper to the President, 1 December 1898.
67. Los expansionistas yankees, 7 Januari 1899.
68. Baltimore's Holland visitor, onbekende datum.
69. Dr. Kuyper's inspection, greatly pleased with the Dutch colony in Somerset County, 3 December 1898.
70. Dr. Kuyper's journey, onbekende datum.
71. Dr. Kuyper leaves, onbekende datum.
72. Dr. Kuyper's travels, 2 December 1898.
73. Dr. Kuyper in Somerset, 2 December 1898.
74. Dr. Kuyper in Wicomico, 3 December 1898.
75. Dr. Kuyper's movements, 3 December 1898.
76. Dr. Kuyper returns, onbekende datum.
77. [Verslag van Kuyper's reis in *De Standaard*], 13 December 1898.

X. PHILADELPHIA – HARTFORD - 213

78. Dr. Kuyper, An address to be delivered by him before the Presbyterian Historical Society, onbekende datum.
79. The Presbyterian Historical Society and Dr. Kuyper, onbekende datum.
80. Symbolical religion, 7 December 1898.
81. Rev. Dr. Kuyper on Symbolism, onbekende datum.
82. Dr. Abraham Kuyper by Professor Jacob Cooper, D.D., LL.D., 7 December 1898.
83. Antithesis of Symbolism and Revelation by the Rev. A. Kuyper, D.D, LL.D. [uittreksel van Rev. Dr. Samuel T. Lowrie], 7 December 1898.
84. Dr. Kuyper over het veldwinnende ritualisme, 21 December 1898.
85. Dr. Kuyper over het veldwinnende ritualisme, 27 December 1898.

86. His stay in America, onbekende datum.
87. Dr. Kuyper's Lecture (in Hartford), onbekende datum.

XI. NEW YORK – AMSTERDAM - 250

88. A new office for Augustus van Wyck, onbekende datum.
89. [Kuyper's activiteiten voor het Algemeen Nederlands Verbond], Januari 1899.
90. Vereenigde Staten [over de oprichtingsvergadering van de Oosterse sectie van de Amerikaanse groep van het Algemeen Nederlandsch Verbond], Januari 1899.
91. Dr. A. Kuyper [artikel over Kuypers bezoek aan Amerika], Januari 1899.
92. [Bericht over Kuyper's terugreis], 24 December 1898.
93. [Bericht over Kuyper's terugreis], 30 December 1898.
94. Een onderhoud met Dr. A. Kuyper, 7 Januari 1899.
95. Schoolnieuws [ontvangst op de Vrije Universiteit na terugkeer uit Amerika], 23 Januari 1899.
96. Algemeene vergadering van Groep A van het Alg.Ned.Verbond, Juni 1899.
97. Verslag der Vereeniging over het jaar 1898.

REGISTER VAN PERSOONSNAMEN - 269

VERANTWOORDING CITATEN EN AFBEELDINGEN - 273

BIJLAGEN -275

- I. Chronologie van de Amerikaanse reis van Abraham Kuyper. - 275
II. Kaart van de Amerikaanse reis van Abraham Kuyper. - 279
III. Overzicht lezingen en toespraken van Dr. Kuyper in Amerika. - 280
IV. Syllabus van de 'Stone Lectures.' - 283

CURRICULUM VITAE - 289

INLEIDING

Het onderzoek naar de relatie Abraham Kuyper en de Nieuwe Wereld bleek een vruchtbaar en belangrijk onderwerp voor een historische studie. Vruchtbaar, in die zin dat een onopvallende relatie van deze veelzijdige negentiende-eeuwse theoloog en staatsman, na intensief speuren een ongedachte bron van historische gegevens opleverde. Belangrijk, wanneer men let op de invloed die hij in Amerika heeft uitgeoefend met de *Stone-Lectures* en de *Encyclopedia of Sacred Theology: Its Principles*. Hij is ongetwijfeld één van de weinige Nederlanders, die tot op de huidige dag in theologische kringen van min of meer fundamentalistische signatuur grote bekendheid geniet.¹

Daarnaast is zeker de stelling verdedigbaar dat hij een enorme invloed heeft uitgeoefend op de godsdienstige, politieke en culturele opvattingen van talloze Hollands-Amerikaanse immigranten, sedert de tweede helft van de negentiende eeuw.²

Het onderhavige werk is eigenlijk ontstaan uit een behoefte een nauwgezette reconstructie te kunnen maken voor ons onderzoek van Kuyper's Amerikaanse reis. Zijn indrukken en reiservaringen zijn ons inziens ook belangrijk geweest voor het ontstaan van zijn denkbeelden over Amerika. Helaas moesten Amerikaanse auteurs, zoals Jellema en VandenBerg, volstaan met uiterst summiere mededelingen, omdat zij niet de mogelijkheid hadden of overwogen de in ons land aanwezige bronnen te raadplegen.³ In ons land daarentegen werden de daarop betrekking hebbende bronnen door Kuyper's biografen nauwelijks geraadpleegd, terwijl Amerika in zijn politiek-staatkundige denkbeelden zo'n unieke plaats innam.⁴

Tijdens ons onderzoek bleek dat Kuyper zelf het belang van zijn Amerikaanse reis heeft ingezien en er nauwgezet op heeft toegezien, dat men hem zoveel mogelijk berichten over zijn optreden toezond. Hij was verbaasd over zijn populariteit en was verheugd over de grote opkomst bij zijn spreekbeurten. Hij moest op den duur zelfs uitnodigingen voor lezingen wegens tijdgebrek afwijzen.

In 1898 was Kuyper in ons land een vooraanstaand politicus en kerkelijk leider, die de publiciteit zeker niet schuwde. Zijn bezoek aan

Amerika is dan ook niet onopgemerkt aan de vaderlandse pers voorbij gegaan. In een uitvoerig ingezonden artikel legde hij aan het Nederlandse volk rekenschap af van het feit dat hij naar Amerika vertrok, terwijl hij als lid van de Tweede Kamer en als voorzitter van het Comité voor de Buitenlandsche Pers een belangrijke rol behoorde te vervullen bij de inhuldiging van de nieuwe koningin.

Kuyper vertrok op uitnodiging van het Theologisch Seminarie te Princeton voor het houden van enkele gastcolleges en voor het in ontvangst nemen van een ere-doctoraat in de rechten. Het is in werkelijkheid veel meer geworden! Kuyper's collega Rutgers heeft zijn verblijf later heel juist getypeerd als een 'veroveringstocht voor onze [lees: *zijn*] beginselen.'⁵

Hoogtepunten tijdens zijn bezoek waren successievelijk zijn lezingen over het calvinisme te Princeton, Chicago en Cleveland; de ontmoetingen met de Hollands-Amerikaanse immigranten te Grand Rapids en Holland, Mich. (misschien ook in Iowa); zijn onderhoud en contacten met de autoriteiten van Maryland over eventuele Hollandse immigratie; zijn lezing over symbolisme en openbaring in Philadelphia en New Brunswick; en tot slot zijn activiteiten voor het Algemeen Nederlandsche Verbond.

Van secundair belang achten wij zijn onderhoud met president McKinley en vice-president Hobart en zijn lezingen te Rochester, Hartford en New York.⁶

Kuyper heeft zich in Amerika voor talrijke vraagstukken geïnteresseerd en goed om zich heen gekeken. Helaas ontbrak het hem aan voldoende tijd en rust om zich diepgaand met veel problemen bezig te houden. Een feit is, dat deze rusteloze en veelzijdige geest in korte tijd kans heeft gezien – te midden van zijn lezingen en afspraken – zich behoorlijk te verdiepen in de Amerikaanse geschiedenis, de politieke verhoudingen, de problemen van de Hollands-Amerikaanse immigranten en het actuele vraagstuk van de 'Expansion'. Over elk van deze onderwerpen heeft hij bij thuiskomst uitvoerig geschreven in *De Standaard* of in *De Heraut*; deze artikelen zijn later opnieuw gedrukt en gebundeld onder de titel *Varia Americana*.

Men kan de vraag stellen: welke taak heeft Kuyper zich bij zijn bezoek aan Amerika gesteld? Het antwoord is dat hij, op basis van zijn neo-calvinisme in dat grote land de 'antithese', de tegenstelling tussen wedergeborenen (gelovigen) en niet-wedergeborenen (niet-gelovigen) in zijn meest zuivere vorm zag. Hij beschouwde het leven van de vrije burgers van Amerika als een vrucht van het calvinisme en hij meende dat men zich de 'antithese' in het land bewust moest worden. Die tegenstelling kwam immers zo duidelijk tot uiting in het Amerikaanse partijstelsel en hij werd niet moe de Hollands-Amerikaanse immigranten te wijzen op de verschillen tussen de politieke erfgenamen van Jefferson (Democraten) en die van Hamilton (Republikeinen).

Voorts is interessant de vraag: in hoeverre Kuyper bekendheid genoot bij de Amerikaanse theologen? Zijn erkenning blijkt wel uit het feit dat hij door het Theologisch Seminarium te Princeton werd uitgenodigd en nog wel aan een gerenommeerde universiteit zijn eerste ere-doctoraat te danken heeft. Geerhardus Vos en Benjamin Warfield waren daar vooraanstaande theologen, die de betekenis van Kuyper op theologisch gebied zeker niet onderwaardeerden. Warfield schreef trouwens een lovend voorwoord in de Amerikaanse uitgave van Kuypers theologisch meesterwerk *Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid*.⁷ Bovendien verscheen er aan de vooravond van Kuypers reis een biografische schets in de *Presbyterian and Reformed Review* van de hand van Witsius H. de Savornin Lohman.⁸ Opmerkelijk is ook een groot artikel in *The Sunday Herald* te Baltimore over Kuyper, waarin hij één van de vier grootste levende Hollanders genoemd werd.⁹

Bij de samenstelling van deze publicatie hebben wij ons strikt gehouden aan de berichtgeving over het bezoek en artikelen in verband met activiteiten tijdens het bezoek. Het zijn overwegend persberichten, afgewisseld met artikelen in weekbladen of andere periodieken. Het betreft hier dus gedrukte bronnen. Om voor de hand liggende redenen zijn de artikelen in Kuyper's *Varia Americana* niet opgenomen, evenals zijn lezingen over het calvinisme ('Stone Lectures') en over de tegenstelling tussen Symbolisme en Openbaring. De teksten van deze lezingen zijn namelijk integraal uitgegeven, zowel in het Nederlands als

het Engels.¹⁰ Wij hebben gepoogd te streven naar volledigheid, vandaar dat we samenvattingen van zijn lezingen in de pers wel hebben opgenomen. We menen dat het mogelijk is op basis van deze bronnenpublicatie tot een wetenschappelijk verantwoorde reconstructie van de reis te komen.

Er is bewust geen verandering in stijl en spelling aangebracht teneinde het bericht in zijn originele vorm zuiver weer te geven. In één geval, namelijk bij een bericht uit een Spaans blad is er een vertaling gegeven.¹¹ Foutieve beweringen zijn niet verbeterd omdat uit andere berichten meestal de juiste toedracht blijkt. Er zijn wel verbeteringen aangebracht in de onjuiste spelling van namen en onjuiste vermelding van jaartallen, die hinderlijk waren voor de lezer en in feite de authenticiteit van de bron niet aantasten.

De berichten zijn zoveel mogelijk in chronologische volgorde geplaatst. Dat bleek soms onmogelijk omdat de meeste berichten ongedateerd waren, en wij moesten in dat geval varen op het kompas van mej. H.S.S. Kuiper. Hierbij moet dan ook melding gemaakt worden van een bijzonder unieke vondst tijdens ons onderzoek: het album *Amerika 1898*.¹²

Bij toeval ontdekte de heer Van der Fliert van het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme aan de Vrije Universiteit deze verzameling knipsels over Dr. Kuipers Amerikaanse reis. De oudste dochter van Dr. Kuiper heeft haar vader in 1907 ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag dit album met de door haar ingeplakte knipsels aangeboden.¹³

Behalve uit het genoemde documentatiecentrum zijn de berichten afkomstig uit de archieven te Princeton en de bibliotheek van Calvin University te Grand Rapids en de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Bij elk bericht hebben wij de vindplaats en - zo mogelijk - de datering vermeld.

Voor de gebruiker is aan het eind een register van persoonsnamen toegevoegd, een chronologisch overzicht, een kaart van het bezoek, overzicht van Kuiper's optreden en de syllabus van de 'Stone Lectures.' Voor hen, die zich dieper willen oriënteren, verwijzen wij naar het artikel over 'De Amerikaanse reis van Abraham Kuiper.'¹⁴

- (1) Omdat er zeer weinig studies over de encyclopedie van de theologie bestaan, neemt het werk van Kuyper nog steeds een vooraanstaande plaats in. De 'Stone-Lectures' werden het bekendste werk van Kuyper.
- (2) De naam Kuyper klinkt nog steeds zeer vertrouwd in de oren van de Hollands-Amerikaanse immigranten in Michigan; En Eerdmans geeft nog steeds de *Stone Lectures* uit.
- (3) D. Jellema, 'Kuyper's Visit to America in 1898', in: *Michigan History* 42 (1958), 227-236. F. Vandenberg, *Abraham Kuyper*, Grand Rapids, Mich. 1960.
- (4) P. Kasteel, J.C. Rullmann en W.F.A. Winckel wijden er enkele bladzijden aan in hun resp. biografieën. J.C. Rullmann is nog het uitvoerigst in zijn bibliografie over Kuyper, zie: *Kuyper-bibliografie*, III (Kampen 1940), 162-186. Pas na de grote Kuyperherdenking van 1987 verschenen er artikelen over aspecten van Kuyper's fascinatie voor Amerika, onder andere de historici Harinck (Vrije Universiteit, Amsterdam) en Bratt (Calvin University, Grand Rapids, Mich.). Bovendien schreven Bratt en Snel over Kuypers Amerikaanse reis in hun biografieën over Kuyper. Cf.: James D. Bratt, *Abraham Kuyper, Modern Calvinist, Christian Democrat*, Grand Rapids, Mich.-Cambridge, U.K. 2013; Johan Snel, *De zeven levens van Abraham Kuyper*, Amersfoort 2024, 5^e herz. Druk.
- (5) Zie no.97 van deze studie.
- (6) Voor uitvoerige motivering van deze alinea verwijzen wij naar onze studie over 'De Amerikaanse reis van Abraham Kuyper' (zie noot 14).
- (7) B.B. Warfield, 'Introductory Note', in: A. Kuyper, *Encyclopedia of Sacred Theology: Its Principles*, New York 1898, xi-xix.
- (8) W.H. de Savornin Lohman, 'Dr. Abraham Kuyper', in: *Presbyterian and Reformed Review* 9 (1898), 563-609.
- (9) 'Four of the Greatest Living Dutchmen', in: *The Sunday Herald, Baltimore*, 26 december 1897. Kuyper mag zich in het gezelschap van een schrijver (Maarten Maartens), een schilder (Lawrence Alma-Tadema) en een pianist (Martinus Sieveking) verheugen.
- (10) A. Kuyper, 'De antithese tussen symbolisme en openbaring', in: *De Heraut*, 18 en 25 december 1898. A. Kuyper, *The Antithesis between Symbolism and Revelation*, Amsterdam-Edinburgh 1899.
- (11) Nummer 67. Met dank aan Drs. G.C. Groeneboer te Amsterdam voor hulp bij het vertalen.
- (12) In het Kuyperarchief bevindt zich het Album *Amerika 1898*, een album met ingeplakte krantenberichten en artikelen.
- (13) Henriëtte Sophia Susanne Kuyper (1870-1933) had een literaire belangstelling en reisde tweemaal naar Amerika (in 1905 en in 1919). Over beide bezoeken zijn door haar interessante reisverslagen geschreven.
- (14) C.A. Admiraal, 'De Amerikaanse reis van Abraham Kuyper,' in: C.A. Admiraal, *Abraham Kuyper, veelzeggend en veelzijdig*, Hardenberg 2023, 187-258.

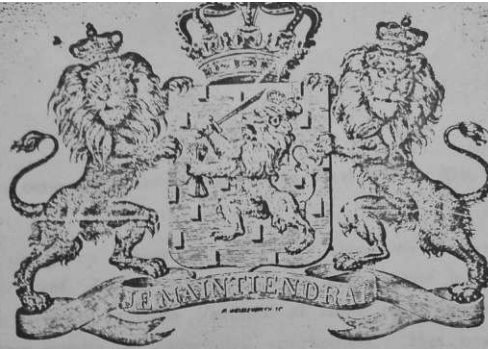
I. AMSTERDAM - NEW YORK

'De Universiteit van Princeton had mij honoris causa doctor in de rechten gemaakt, en uitgenodigd haar bul in loco te komen ontvangen, met het houden van eenige lectures.'

A. Kuyper (1)

'Welcome, Dr. Kuyper, friend and staunch defender of the good old truth!'
The Banner of Truth (2)

N° 97

Le Ministre des Affaires Etrangères
de Sa Majesté

La Reine des Pays-Bas, Princesse d'Orange-Nassau,
&c. &c. &c.

Prie et Requier

au nom de SA MAJESTÉ, tous les Amiraux, Généraux, Gouverneurs,
Commandants, Magistrats et autres Officiers, tant Civils que Militaires,
quel qu'ils puissent être, des Princes et Etats, Amis et Alliés de
SA MAJESTÉ, non seulement de l'air et passés
Monsieur le Docteur A. Kuyper, membre de la
seconde chambre des Etats, Gouverneur natif de Maas
schie (Hollande Méridionale) et demeurant à
Amsterdam (Hollande Septentrionale)

avec ses Femmes et Bagages, allant en Amérique

sans lui donner ni souffrir, qu'il lui soit fait aucun trouble ou
empêchement quelconque, mais aussi de lui donner, ou faire donner
au besoin, toute aide et secours, ce qu'il sera fait à reconnaître.

Donné à la Haye, le 1 Juillet 1898.

Signalement.

Age de 60 ans
Echoué
Frais
Plus bruns
Foy ordinaire
Bour
Bouille de main des
centimètre millimètre
Religion protestante

Signes Particuliers

Valable pour
un AN

Signature du Porteur.

Archief Dr. A. Kuyper,
Documentatiecentrum Ned.
Protestantisme aan de
Vrije Universiteit, Amsterdam.

2. Introductiebrief voor Abraham Kuyper in verband met zijn voorgenomen Amerikareis, verstrekt – namens de koningin – door W.H.de Beaufort, minister van Buitenlandse Zaken, de dato 1 Juli 1898..

3. De RMS 'Lucania' van de Cunard Steamship Company waarmee Kuyper de oversteek naar Amerika maakte.

1. *Algemeen Handelsblad*, 12 Augustus 1898.¹

BINNENLAND

BRIEF VAN DR. KUYPER

Gaarne voldoen wij aan het verzoek, een plaats in te ruimen aan het volgend schrijven:

AMSTERDAM, 11 Augustus '98

Voor ik naar New York sloop ga, een kort woord van opheldering en van verweer.

Van *opheldering* in zooverre het vreemd is gevonden, dat ik, als Kamerlid en Voorzitter van het Pers-Comité, niet bij de Inhuldigingsfestiviteiten tegenwoordig zal zijn.

Voor wat het Pers-Comité aangaat, kan ik dit zeer kort afdoen. Toen in het Bestuur van den Journalistenkring de vraag tot mij kwam, of ik het voorzitterschap van het Comité voor de Buitenlandsche Pers aanvaardde wilde, heb ik, terstond en duidelijk, geantwoord, dat ik bereid was te helpen wat ik kon, maar de heeren wel moesten weten, dat ik *niet* bij de feesten zou zijn, *wijl ik naar Amerika moest*.

Alleen onder het verband van die pertinente verklaring trad ik als voorzitter van het Comité op en het is alzoo geheel onbillijk, mij thans een verwijt te maken van wat ik van meet af als conditie heb gesteld.

En wat de Inhuldiging zelf aangaat, zoo zal te dezen opzichte de teleurstelling wel voor niemand pijnlijker zijn dan voor mij zelf, maar *ik was reeds twee jaren te voren gebonden*, en kon van de Stone-lectures niet afzien. De Universiteit van Princetown had mij *honoris causa* doctor in de rechten gemaakt, en uitgenoodigd haar bul in loco te komen ontvangen, met het houden van eenige lectures. Beleefdheid veroorloofde mij niet, dit af te slaan. Toch was het reeds twee achtereenvolgende jaren uitgesteld: het laatst in '97 om de verkiezingen. Toen nu in den beginne van dit jaar er nogmaals op werd aangedrongen, dat ik thans mijn gelofte gestand zou doen, heb ik *moeten* aannemen, en kon ik niet meer terug; te

minder, daar, toen ik beslissen moest, de juiste dag der Inhuldiging nog van verre niet bekend was.

Aan deze korte opheldering voeg ik een kort woord van *verweer* toe tegenover een lasterlijk gerucht, door *De Controleur* de wereld in gebracht, en door *De N. Sprokkelaar*, blijkbaar met zekere graagte, verder verspreid.

Dat gerucht hield in, dat mijn zoon Guillaume,² sergeant bij het reserve-eskader te Arnhem bij zijn examen voor sergeant effectief 'gezakt' was, maar daarop, dank zij mijn invloed en voorspraak, toch was toegelaten. De mededeeling eindigde met den fraaien uitroep: 'Arm leger, dat door zulke officieren moet worden aangevoerd.'

Nu heb ik op soortgelijke geruchten, waar ze mijn persoon betroffen, nooit regard geslagen. Het genot van mij met booze praatjes te achtervolgen, moest aan mijn tegenstanders gegund blijven.

Maar van mijn kinderen zal men afblijven.

De laaghartigheid, om een politiek tegenstander tot in zijn kinderen te wonden, zal niet straffeloos door *Controleur* of *Nieuwe Sprokkelaar* in ons goede land geïntroduceerd worden.

Ik schreef daarom aan den kolonel van het regiment, den heer van Dam van Isselt, met verzoek mij te willen melden wat van de zaak aan was.

Ziehier zijn antwoord:

ARNHEM, 7 Augustus 1898

Hooggeachte Heer!

In antwoord op Uw geëerd schrijven kan ik U mededeelen dat het bericht in *De Controleur*, betreffende het examen van Uwen zoon, geheel onjuist is.

De voorstelling, door genoemd blad van de bedoelde zaak gegeven, is lijnrecht met de waarheid in strijd.

Uw zoon heeft een in alle opzichten ruim voldoende examen afgelegd. Er is dan ook bij de examen-commissie geen sprake geweest hem af te wijzen.

Hoogachtend heb ik het voorrecht te zijn van U.

de dienstvaardige dienaar
J. VAN DAM VAN ISSELT

Alles was alzoo in den haak, en al wat aanleiding tot het gerucht gaf, was *een grap* van mijn zoon, die aan een bezorgd kameraad op zijn vraag: Ben je er door? met een bedrukt gezicht antwoordde: 'Gezakt!'

En daaruit nu is, zonder eenig verder onderzoek, de drievoudige booze conclusie getrokken, 1e. dat ik misbruik had gemaakt van mijn invloed om *onrecht te plegen*; 2e. dat de *militaire overheid* zich daartoe had laten vinden, en 3e. dat mijn zoon als officier een *ongeluk voor het leger* zou zijn.

Nu keur ik die grap van mijn zoon *niet* goed. Zelfs in scherts moet men geen dingen anders zeggen, dan ze zijn. Maar wat van organen der pers te denken, die zichzelf door zulke *occasional notes* ontsieren; onteeren zeg ik liefst niet?

Of ze na dit verweer hun lezers beter zullen inlichten, zij hun zelf ter beslissing gelaten.

Na een rusttijd, weinig langer dan ik toch elk jaar nam, hoop ik van Amerika uit én in *De Standaard* én in *De Heraut* mijn taak weer op te vatten, en zoo de Heere onze God mij welstand en veilig geleide schenkt, in het begin van November terug te zijn.

Tot zoolang roep ik mijn lezers en lezeressen een hartelijk vaarwel toe.

KUYPER

Amsterdam, 19 Augustus 1898.

Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage

(1) Eveneens geplaatst in *De Standaard*, 12 augustus 1898; *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 12 augustus 1898 en *De Telegraaf*, 12 augustus 1898.

(2) Guillaume Kuiper (1878 – 1941) was de één na jongste zoon van Abraham Kuiper en Johanna Hendrika Kuiper-Schaay. Na een militaire loopbaan werd hij burgemeester van Stedum (Gr.).

2. *De Standaard*, 13 September 1898.

Door Dr. Kuyper is op 31 Augustus jl. aan H.M. de Koningin het volgende telegram uit New York verzonden:

To Her Majesty the Queen
of the Netherlands

On the day of Her Majesty's enthronement I beg most respectfully to tender to my Most Gracious Queen my allegiance as a loyal subject and my entire concurrence with the forthcoming swearing in of the States-General.

May Her Majesty's reign be long and prosperous, and may God bless it to Her Majesty's happiness, to the welfare of the Netherland commonwealth and to the glory of His name.

Dr. A. Kuyper
Member of the States-General

Hierop is den volgenden dag dit antwoord ontvangen:

A. Kuyper, 5th. Avenue Hotel, New York.

Sa Majesté me charge de vous transmettre ses remerciements.

Aide de Champ
VAN TUYLL

Historisch Documentatiecentrum Ned. Protestantisme aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

3. *Onbekende bron*, September 1898.

The Rev. Abraham Kuyper, D.D. of the Free University, Amsterdam is visiting this country. He is now in the Adirondacks, but is to deliver a course of lectures at Princeton Theological Seminary early in the Seminary year. It is hoped he will also visit the centers of the Holland immigration in the West and also speak at our seminaries in New Brunswick and Holland. His 'Encyclopedia of Sacred Theology: Its Principles', translated from the Dutch by the Rev. J. Hendrik de Vries, M.A.,¹ has just been issued by Charles Scribner's Sons.²

In: *Album Amerika 1898*.

Historisch Documentatiecentrum Ned. Protestantisme aan de Vrije Universiteit, Amsterdam.

(1) Reverend J. Hendrik de Vries M.A. (1859 - 1939) was predikant van een Presbyteriaanse kerk te Princeton. Hij heeft veel werk van Kuyper voor hem in het Engels vertaald.

(2) Kuyper kreeg van de zuinige uitgever slechts één presentexemplaar, de andere exemplaren moest hij kopen voor F. 25,- per exemplaar. A. Kuyper, *Ik voel steeds meer dat ik hier moest zijn*, Amsterdam 2004, 45-46.

4. *The Banner of Truth* 33 (September 1898), 60.

Dr. A. KUYPER.

This eminent D. Divine, Professor at the Free University at Amsterdam, Netherlands, and powerful and faithful exponent of Calvinistic doctrine and practice of the Reformation is honoring the churches in our country with a visit.

We say: 'Welcome, Dr. Kuyper, friend and staunch defender of the good old truth!'

Who in our age of declension from old truth and practice is making such an effective impression in theological circles in Europe and America in moulding the theological mind.

This distinguished and learned divine does not believe as is otherwise so commonly held in our day, that the school of modern theology is far advanced and superior to that of the Fathers, but appears to be just of the reverse opinion whereas his chief aim has been to resurrect in its purity and vigour the teachings of the old Fathers of the Reformation.

And thanks to God, he has succeeded most admirably. Dr. Kuyper's scholarship and as an 'up to date' theologian is not ashamed to bow in recognition to John Calvin – neither on the other hand does he tip his hat to Arminius as so many half breded Calvinists are doing in our day.

As a champion of pure truth and good church discipline and order he became a power in the State Church of the Netherlands. The friends of the Truth rallied by the thousands from all parts of the Netherlands to his standard.

For years a fierce conflict was waged against the bulwarks of 'Modernisme and Synodale Hierarchie'.

A final result was that a general exodus of hundreds of congregations from the State Church which for a time maintained an independent position under the name of *Dolerende* 'aggrieved ones.' The Free University at Amsterdam was established about this time through